

Reactie sectie BE op adviesrapport vernieuwingscommissie M&O

Aan: De heer Sander Dekker, staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Van: Het bestuur van de sectie Bedrijfseconomie van de Vecon (Vereniging van leraren in de economisch/maatschappelijke vakken)
Betreft: Eindrapport van de vernieuwingscommissie voor het vak M&O
Referentienummer: 693793
Kopie naar: Mevrouw Ingrid Hardebol (i.j.hardebol@minocw.nl)

Geachte heer,

Utrecht, 12 december 2014

Dank voor het feit dat wij in de gelegenheid gesteld worden een oordeel te geven over het eindrapport van de vernieuwingscommissie (VC).

Op de eerste plaats willen wij aangeven dat wij instemmen met de weg die de VC is ingegaan met betrekking tot het vernieuwde examenprogramma. Dat geldt zeker voor de wijze waarop de VC het schoolexamen (SE) heeft benaderd. Door nu al een uitwerking te geven van de leerstof van het SE heeft de VC duidelijk richting gegeven aan het SE en wordt nog eens benadrukt dat de inhoud van het SE mede de breedte van ons vak weergeeft.

Syllabuscommissie

Wij hopen dan ook dat de minister op korte termijn de syllabuscommissie (SC) zal installeren die in samenspraak met SLO een syllabus voor zowel het centraal examen (CE) als het SE zal gaan maken. Wij geven er duidelijk de voorkeur aan dat het globale programma dat de VC heeft opgesteld zowel voor het CE als het SE door de SC/SLO uitgewerkt wordt in operationele eindtermen. Een syllabus van het SE waarin de eindtermen precies worden omschreven geeft de methodeschrijvers en leraren meer houvast dan een globale handreiking van het SE (dit staat overigens los van de vrijheid die leraren/scholen hebben ten aanzien van de invulling van het SE).

Wij vinden het een goede gedachte van de VC de leerling meer centraal te stellen in het vernieuwde examenprogramma. Door een aantal nieuwe onderwerpen onder meer in domein B (zoals financiële en wettelijke consequenties van trouwen, scheiden, erven en schenken) zal de financiële zelfredzaamheid van de leerling ongetwijfeld toenemen en wordt ons vak nog meer algemeen vormend. Doordat in het vernieuwde programma meer aandacht gegeven wordt aan ondernemerschap zal, door de verkregen vakkennis, een betere voorbereiding van de leerling op het werkzame leven als werknemer en mogelijk als ondernemer gerealiseerd worden.

Kanttekeningen

Hoewel wij enthousiast zijn over het vernieuwde examenprogramma moeten wij toch een aantal kanttekeningen plaatsen. Dit betreft met name het risico dat het examenprogramma te overladen is. Talrijke onderwerpen zijn zeer globaal aangegeven in het programma. Het hangt van de explicitering door de SC van deze onderwerpen af of het examenprogramma in de beschikbare tijd behandeld kan worden. De explicitering kan zodanig zijn dat de behandeling van onderwerpen weinig tijd vergt maar het kan ook zo zijn dat zeer veel tijd vereist is (dit geldt bijvoorbeeld voor de hierboven genoemde onderwerpen 'financiële en wettelijke consequenties van trouwen, scheiden, erven en schenken'). Het gevaar doemt op dat de behandeling van de leerstof voor het CE al zo veel tijd kost dat de behandeling van de leerstof voor het SE en de keuze-onderwerpen onder druk komt te staan. Dit geldt in het bijzonder voor de havo. De VC signaleerde dit probleem reeds en pleitte voor meer studielasturen voor in ieder geval de havo (zie pag. 49 van het rapport). Het spreekt vanzelf dat wij dit pleidooi van harte ondersteunen. Wij vinden het zeer gewenst dat het aantal studielasturen voor dit vak op havo uitgebreid wordt met 40 opdat ook aan de keuze-onderwerpen voldoende aandacht gegeven kan worden. Er zijn meer vakken die 360 studielasturen hebben zoals bijvoorbeeld Economie en Geschiedenis, dus organisatorisch zullen er geen problemen optreden (op de meeste scholen hebben deze vakken op dit moment één contactuur per week meer dan ons vak).

De vraag in hoeverre het voorgestelde examenprogramma in de beschikbare tijd te behandelen valt, kunnen we pas beantwoorden na de explicitering door SC/SLO. Het antwoord is tevens afhankelijk van de vraag of het aantal studielasturen uitgebreid wordt.

Een ander probleem met betrekking tot het eindrapport van de VC is dat het uiterst moeilijk is een oordeel te geven over de verdeling CE-SE-leerstof. Het hangt ook weer zeer van de explicitering van de eindtermen af of de verdeling tussen de CE- stof en de SE-stof overeenstemt met de gewenste verhouding 60%/40%. Als we uitsluitend kijken naar de (sub)domeinen waarop het CE betrekking heeft (zie pag. 18) dan ligt de conclusie voor de hand dat de 60%/40%-verdeling geweldig wordt aangedaan: de CE-stof omvat meer dan 60% van de totale leerstof.

Tot nu toe is bij de vernieuwing van het examenprogramma 'op weg naar een leidraad voor procedures rond vakvernieuwing in examenprogramma's' van SLO d.d. 29 oktober 2010 gevolgd. Deze leidraad voorziet niet in een veldraadpleging na afronding van de concepten syllabus CE en syllabus/handreiking SE. Gezien voorgaande opmerkingen zal het duidelijk zijn dat wij hopen dat u (of de minister) een veldraadpleging aan de procedure zal toevoegen.

Te ambitieus

Op pag. 49 van het rapport adviseert de VC de minister op 1 augustus 2017 met het vernieuwde examenprogramma zowel voor havo als vwo in het vierde leerjaar te beginnen. Dit lijkt ons al te ambitieus. Het gaat immers te ver om te veronderstellen dat de stappen die nog gezet moeten worden waarvoor SLO in het in juni 2012 gemaakte tijdspad vier jaar uittrok in minder dan twee jaar afgerond zouden kunnen worden. Tot de activiteiten die nog verricht moeten worden, behoren:

- het instellen van de SC;
- het maken van een concept syllabus CE en een concept syllabus/handreiking SE;
- het maken van voorbeeldlesmateriaal onder andere voorbeeldexamenopgaven voor zowel CE als SE, lessuggesties, toetsopdrachten (zie pag.49 en 50);
- evaluatie (zoals eerder aangegeven het liefst dus met een veldraadpleging);
- het maken van een definitief examenprogramma CE en SE;
- methodes schrijven c.q. aanpassen en uitgeven;
- nascholing/bijbscholing.

Als de invoerdatum van het nieuwe examenprogramma 1 augustus 2017 zou worden, dan zouden al eind 2016 de complete methodes beschikbaar moeten zijn opdat leraren/scholen weloverwogen een keus uit de verschillende methodes kunnen maken. Methodeschrijvers kunnen met hun nieuwe of aan te passen methode pas echt aan de slag, nadat de concept syllabus CE en de concept syllabus/handreiking SE afgerond zijn. Zij kunnen geen methode schrijven aan de hand van globale aanduidingen, hetgeen zeker geldt voor de nieuwe onderwerpen van het examenprogramma.

Naar ons oordeel is een 'pilot' voor dit vernieuwde examenprogramma niet nodig en kan de nascholing/bijbscholing beperkt blijven tot onderwerpen die liggen op het gebied van personeel en organisatie en in het bijzonder tot de onderwerpen die liggen op het terrein van het familierecht, want de kennis met betrekking tot het familierecht schiet bij de meeste M&O-docenten tekort ook al omdat familierecht geen deel uitmaakt van het lespakket van de lerarenopleiding M&O.

Natuurlijk wil de Vecon een rol spelen bij het organiseren van na- en bijscholing, het inhuren van deskundigen, het maken van voorlichtingsmateriaal ten behoeve van het nieuwe examenprogramma en mogelijkere wijs het opzetten van regionale docentennetwerken die de invoering van het nieuw programma voorbereiden en vergemakkelijken. Maar dat kan niet zonder subsidie van het ministerie. Graag horen wij van u of dit een optie is en welk bedrag daarvoor eventueel beschikbaar zal komen. Aan de hand hiervan kunnen wij bekijken welke activiteiten wij kunnen ontplooiën in het kader van de voorlichting over het nieuwe examenprogramma en de na- en bijscholing.

Op pag. 76 staat een fout met betrekking tot de CE-SE-verdeling van domein B. Het moet zijn:

opleiding:	via het schoolexamen te examineren (sub)domeinen:	via het centraal examen te examineren (sub)domeinen:
havo	-	B
vwo	-	B

Het is aan te bevelen op pagina 50 bij punt 4 de term 'vakhandreiking' te vervangen door 'syllabus/vakhandreiking'.

Het lijkt ons een goede gedachte dat in de SC ook een jurist die kennis heeft van het familierecht zitting neemt. Het vernieuwde examenprogramma bevat verschillende onderwerpen die juridisch van aard zijn en die de competentie van economen te boven gaat.

In de bijlage* vindt u een aantal opmerkingen die ingaan op details van het eindrapport van de VC. Deze opmerkingen zouden SC en SLO kunnen gebruiken bij het samenstellen van de syllabus CE en SE.

Het spreekt voor zichzelf dat wij altijd bereid zijn onze argumenten toe te lichten.

Hoogachtend namens het bestuur van de sectie Bedrijfseconomie van de Vecon,
Wim de Reuver, secretaris.

Bijlage bij de brief van de Vecon betreffende het oordeel over het eindrapport van de VC

Wij prijzen de VC dat zij heeft getracht met behulp van domein B 'van persoon naar rechtspersoon' het vak een rode draad te geven. De visualisering hiervan op de pagina's 30 en 78 is wellicht aardig voor de beeldvorming van de leerling maar komt niet overeen met de praktijk. Het schema op deze pagina's suggereert dat alleen rechtspersonen te maken hebben met de domeinen C t/m G. Dat deze domeinen ook bij een eenmanszaak een rol spelen, behoeft geen betoog. Overigens is het zeker niet zo dat na 'persoon' altijd de 'eenmanszaak' komt. Leerlingen die besluiten ondernemer te worden kunnen kiezen voor bijvoorbeeld een vof, een bv of het overnemen van een bestaande onderneming.

Op de pagina's 26 en 111 wordt bij eindterm 31 de verschillenanalyse genoemd. Er wordt aan toegevoegd: niet voor industriële organisaties. Deze toevoeging verbaast ons omdat juist voor industriële organisaties het berekenen van prijs-, efficiency- en bezettingsresultaten zinvol is.

Op pagina 33 staat dat het doel van domein G is dat leerlingen de externe verslaggeving van een organisatie leren begrijpen. De VC heeft de verslaggeving van commerciële en niet-commerciële organisaties samengevoegd waardoor er één model balans en één model winst-en-verliesrekening voor alle organisaties ontstaat (zie pag. 125). Wij hebben hier problemen mee. Wil een leerling de jaarrekening van zijn/haar vereniging kunnen lezen en interpreteren (zie pag. 33) dan is specifieke kennis van de verslaggeving van een niet-commerciële organisatie vereist. Een staat van baten en lasten van een niet-commerciële organisatie is immers geheel iets anders dan een winst-en-verliesrekening van een commerciële organisatie. Wat dat betreft verschillen wij van mening met de CV die de staat van baten en lasten heeft laten vervallen (zie pag. 118 en 119).

In het eindrapport van de VC komen verschillende subdisciplines van het vak aan de orde zoals financiering, interne verslaggeving, externe verslaggeving, calculaties (kosten- en kostprijsberekeningen, break-even berekeningen, commerciële calculaties enz.). Al deze subdisciplines hebben hun eigen jargon. Wij dringen er bij de SC en SLO op aan dat bij het omzetten van het globale examenprogramma van de VC naar operationele eindtermen zodanig te werk te gaan dat een consistente begrippenstructuur voor het vak gerealiseerd wordt.

Zoals gezegd zijn talrijke begrippen in het examenprogramma slechts globaal aangegeven. Hieronder geven we een lijst van begrippen waarvan de vereiste tijd die nodig is om deze begrippen te behandelen, sterk kan variëren. De vereiste tijd hangt volledig af van de explicitering door SC/SLO (deze lijst is niet limitatief). We beperken ons tot onderwerpen die onderdeel uitmaken van het havo-eindexamenprogramma (bij de havo is de kans op overladenheid naar onze inschatting groter dan bij vwo).

- Domein B
- enkelvoudige en samengestelde interest (pag. 69)
 - aandelen, obligaties, beleggingsfondsen (pag. 69)
 - de werking van de effectenbeurs (pag. 69)
 - financiële en wettelijke consequenties van trouwen, scheiden, erven en schenken (pag. 69); hoort geregistreerd partnerschap hier ook niet bij?
 - surseance van betaling (pag. 71)
 - faillissement (pag. 71)

- Domein C - logistiek (pag. 81)
- leiderschapsstijlen (pag. 82)
- Domein D - de netto contante waarde (pag. 92): graag zonder somformule van een meetkundige rij
- dividend (pag. 93): naast cashdividend ook stockdividend en keuzedividend?
- leasing (pag. 93)
- Domein E - de vier P's (pag. 103)
- Domein F - kritische succesfactoren (pag. 113)
- pagina 113 vermeldt de doelstellingen van de kostprijs. De variabele kostencalculatie leidt echter niet tot een kostprijs!
- N.B. Het havo-programma bevat slechts één methode om de winst te berekenen. Dat vinden we erg weinig. Door de brutowinstopslagmethode toe te voegen, waarvan de behandeling zeer weinig tijd kost, wordt in deze leemte voorzien.
- Domein G Op pagina 123 staat een aantal keren na een begrip: (bijvoorbeeld ...). Zo staat bij wijze van voorbeeld na het begrip solvabiliteit: (bijv. debt-ratio). De toevoeging 'bijvoorbeeld' geeft ruimte ook andere voorbeelden op te nemen. Wij pleiten voor een limitatieve opsomming van voorbeelden.